

Número 7, desembre 2001

Informe del V Congreso ISKO-España (Alcalá de Henares, 25–27 d'abril de 2001)

Ferran Burguillos

Facultat de Biblioteconomia i Documentació

Universitat de Barcelona

fburg@fbd.ub.es

L'objectiu i el lema central de les aportacions al V Congreso ISKO-España, en paraules del comitè organitzador, va ser l'anàlisi de les metodologies, els models i les aplicacions dels sistemes de representació i organització del coneixement.

La voluntat del congrés era reunir els especialistes que, sota enfocaments i perspectives diverses, contribuïssin a solucionar els problemes que planteja l'organització i la representació del coneixement en un moment en què l'impacte de les tecnologies, com també el desenvolupament de les ciències i les tècniques, han obert nous camins i possibilitats, però, alhora, fan cada vegada més complex el procés d'accés al nou coneixement. Es pretén fer del congrés el principal centre de debat a Espanya en l'estudi d'un àmbit amb una complexitat que requereix un tractament multidisciplinari i on entren en joc qüestions tan diverses com ara la globalització de la informació o la capacitat de percepció i assimilació de l'usuari final.

Aquestes trobades científiques tenen lloc de forma biennal des del 1993. Estan organitzades per ISKO-España (Capítulo Español de ISKO — International Society for Knowledge Organization—) i, des del 1999, per un comitè organitzador itinerant, que enguany estava format per professors de la Facultad de Documentación de la Universidad de Alcalá, amb les professores Ana Extremeño i Purificación Moscoso al capdavant.

La sala de conferències del col·legi San Ildefonso, en l'esplendorós edifici del Rectorat de la Universidad de Alcalá de Henares —l'antiga Universidad Cisneriana—, va acollir l'acte.

El congrés va reunir prop de 150 persones entre ponents, comunicants i oients, però l'assistència a les sessions fou molt intermitent. Les comunicacions breus i l'àmplia gamma de temes tractats són la clau de l'afluència, tant d'alumnes com de professionals de l'àmbit de la documentació i la gestió d'informació, tal com es va demostrar en l'edició del 1999 a Granada,¹ l'èxit de la qual encara planava sobre la sala de

conferències. En comparació del congrés anterior, no deixa de sorprendre la manca d'aportacions d'un gruix d'experts d'algunes universitats espanyoles, com ara la de Saragossa o la Carlos III —tradicionalment vinculades a la trobada—, o la gairebé nul·la presència d'intervencions de l'àmbit empresarial.

L'edició d'enguany va destacar per una organització correcta, amb bones perspectives i intencions al principi, però que van anar decaient a mesura que avançava la trobada i disminuïa l'assistència a la sala, potser a causa, entre altres aspectes, del to excessivament academicista de la major part de les comunicacions.

Les ponències i les comunicacions es van articular entorn de sis sessions diferents, tal com queda reflectit en les actes,² que es van lliurar en format de CD-ROM el darrer dia del congrés. Es preveia deixar per al final de cada sessió el debat i les preguntes als comunicants; però la necessitat d'encabir en poques hores moltes intervencions diferents, les pauses i el poc control del temps per part dels moderadors van provocar que el debat fos pràcticament inexistent. El darrer dia va tenir lloc una extensa taula rodona final sobre “Docència i tecnologia”, poc adient al context de la trobada, un extret de la qual es pot trobar en la ressenya del congrés publicada aquest estiu a *El profesional de la información*.³ Malauradament, gairebé no va quedar temps per a la conferència de cloenda, a càrrec de Félix de Moya (Universidad de Granada), i es van anul·lar les conclusions finals del congrés.

Cap a la polirepresentació del coneixement

Amb el títol “Cognitive perspectives of representation”, va tenir lloc la ponència inaugural —un dels actes més esperats del congrés—, a càrrec de Peter Ingwersen, professor de la Danmarks Biblioteksskole (Royal School of Library and Information Science de Dinamarca).

Ingwersen va exposar el concepte de polirepresentació o multievidència aplicada a la recuperació de la informació, concretament associada amb la representació documental. La polirepresentació es defineix com el conjunt de les diverses pressuposicions i interpretacions de les situacions d'informació dutes a terme pels agents que prenen part en el procés de la transferència d'informació científica (autors, indexadors, dissenyadors algorísmics o computacionals, constructors de tesauros, dissenyadors d'interfícies, editors de revistes, productors de bases de dades i usuaris). Cada agent, en un context social i cultural determinat, contribueix amb la seva interpretació de la situació informacional a les representacions dels objectes d'informació (o documents) que són accessibles. Les representacions d'aquests objectes han de seguir estils de presentació diferents d'acord amb el mitjà de transmissió i la disciplina tractada.

Va descriure diversos tipus de coneixement referencial (*aboutness*): el de l'autor (el contingut documental tal com és creat), el de l'indexador (la interpretació del contingut), el de la cerca (la interpretació de l'usuari o de la necessitat d'informació tal com es representa en la cerca), i també altres tipus de característiques documentals de caire representatiu (citacions bibliogràfiques, criteris de selecció per part dels comitès editorials, etc.). Les representacions d'origen cognitiu diferent o les que tenen diferents funcions s'encavalquen en el procés de recuperació d'informació (*cognitive overlaps*) i apunten cap a un mateix objecte d'informació, que és adequat a la demanda.

Atesa la varietat en l'origen de les interpretacions dels objectes d'informació, Ingwersen va analitzar la utilitat del *clustering* per a representacions complexes amb funcions de navegació o de visualització, i va exposar com en l'adequació de la recuperació incideixen aspectes cognitius i funcionals o pragmàtics, que es complementen amb els estrictament estadístics que s'apliquen en la major part de sistemes de recuperació d'informació a què estem acostumats.

De la teoria a la pràctica

Les sessions inicials es van repartir en dos dies consecutius. La primera ("Fonaments epistemològics i metodologies") recollia les aportacions sobre com ha anat evolucionant la conceptualització de l'organització i la representació del coneixement, com també la influència d'aquestes en la teorització de la disciplina. Al voltant de les diverses perspectives en la definició i la denominació dels conceptes van intervenir José Mª Izquierdo (catedràtic de la Universidad de Murcia), amb la seva ponència, i Mario Barité (Universidad de la República Oriental del Uruguay).

La segona sessió ("Models per a l'organització i representació del coneixement"), una de les més extenses pel nombre de comunicacions, es va centrar en el desenvolupament de models, basats en aplicacions provinents de diversos camps: la informàtica, la semàntica o la bibliometria, entre d'altres. Va acollir dos projectes de sistemes en desenvolupament per a l'organització de continguts al web, engegats pel centre de comunicacions CSIC/RedIris i basats en la col·laboració institucional: Webber (<http://www.rediris.es/app/webber/>) i SARAC (<http://sarac.rediris.es>), una mica superats per algunes de les aplicacions comercials existents en el mercat. Val la pena destacar alguns dels projectes dedicats a la formulació de models ontològics aplicats a diferents àmbits: J. M. Burgos, J. Galve, J. García i M. Sutil, de la Facultad de Informática de la Universidad Politécnica de Madrid, van presentar una proposta d'aplicació de la tecnologia de patrons de disseny a la representació de continguts educatius mitjançant grafs conceptuals. D'altra banda, M. A. Serrano-Tenllado, A. Calvo i J. A. Romero, del Departamento de Informática y Análisis Numérico de la Universidad de Córdoba, presentaren algunes propostes de formalització dels protocols notarialis; una de les fonts més importants en la recerca de la història social, a través de CML, DTD i esquemes. El seu treball pretén depurar i ampliar les ontologies emprades, i valorar el mecanisme de representació en XML enfront de les bases de dades orientades a objectes, amb l'objectiu de crear eines que, mitjançant l'ús de mètodes per a la interpretació restringida del llenguatge natural, facilitin la transcripció i l'entrada de les dades dels documents històrics.

De la tercera sessió, que es va dedicar als "Sistemes d'informació: nous entorns, nous components i noves formes d'avaluació" i als efectes d'aquests en la recuperació de la informació basada en criteris qualitatius, destaca la ponència de Virginia Ortiz-Repiso (Universidad de Alcalá), sobre la biblioteca digital, i la comunicació d'A. García (Universidad Europea de Madrid), sobre l'avaluació dels llenguatges documentals d'indexació.

"Els sistemes de classificació del coneixement: models i desenvolupaments" i "Internet: globalització i gestió del coneixement" donaven títol a les sessions quarta i cinquena, en les quals van tenir lloc algunes aportacions interessants vinculades a la conceptualització i el desenvolupament de xarxes semàntiques, com ara la ponència de Peter

Jaenecke (Alcatel Stuttgart), i les comunicacions de M. Bosch i H. Thompson (Universidad Nacional de La Plata-Argentina) i de J. F. Aldana, M. M. Roldán i A. C. Gómez (Universidad de Málaga.)

El darrer dia van intervenir algunes personalitats força conegudes en l'àmbit de la documentació: el catedràtic José López Yepes (Universidad Complutense de Madrid), Isidro Aguillo (CINDOC), Carmen Caro (Universidad de Salamanca), Mª José López-Huertas (Universidad de Granada) i Mª Luisa Orera (Universidad de Zaragoza).

Hi va haver tres aportacions catalanes: Mònica Bechini, Ferran Burguillos (Universitat de Barcelona) i Albert Díaz (daVinci Consulting) vam presentar la comunicació "Confección de categorías y recuperación de la información en Internet"; Mercè Bosch i Rosa Seguí (Universitat de Barcelona) van intervenir amb la titulada "Productos multimedia aplicados al aprendizaje de las técnicas de recuperación en bases de datos: *SIRIO* y *Hot Copy Searching DIALOG Tutorial*"; i Mario Pérez (Universitat Oberta de Catalunya) va intervenir amb la comunicació "La información como fundamento cognitivo de una definición de conocimiento".

Entorn del congrés

Els actes paral·lels del congrés foren un sopar al parador nacional d'Alcalá i una visita guiada per la ciutat.

L'assemblea general ordinària dels socis del Capítulo Espanyol de ISKO, que es va fer de forma partida per problemes de temps durant la primera i la segona jornada del congrés, no fou gaire concorreguda. Entre altres qüestions, es va comentar la necessitat de disposar, amb vista als propers congressos, d'una edició en paper de les actes en el moment de l'acreditació, ja que són molt útils en la planificació de l'assistència a les sessions. També es va veure la necessitat d'editar les actes del congrés d'enguany en paper, i no únicament en suport de CD-ROM.

Arran de les propostes de millora del disseny i els continguts de la pàgina web oficial d'ISKO-España (<http://www.ugr.es/~isko>), es va veure de bon ull la possibilitat d'oferir en un futur les actes en format electrònic a través d'Internet, de manera retrospectiva.

Un altre dels punts que es van comentar fou la qualitat mitjana de les aportacions al congrés. En la tria de les comunicacions, els pocs elements de valoració de què disposava el Comitè Científic en la selecció dels resums es va identificar com una de les possibles causes de falla, ja que en alguns casos aquests resums oferien més expectatives que no pas el resultat final, un cop exposada o redactada la comunicació. Es va proposar l'elaboració d'unes pautes per al resum de les comunicacions que incloguessin, com a mínim, els objectius, la metodologia de treball i els resultats de la recerca.

Es va acordar finalment que la Facultad de Traducción y Documentación de la Universidad de Salamanca prengué el relleu en l'organització del 6è congrés d'ISKO-España, previst per a la primavera de 2003, que probablement coincideixi amb el Coloquio Internacional de Ciencias de la

Documentación.

Cap a la globalització del coneixement

Un dels esdeveniments clau que cal apuntar en l'agenda i que de ben segur acomplirà totes les expectatives serà el 7è Congrés Internacional d'ISKO, que es farà al Palau de Congressos de Granada, del 10 al 13 de juliol de 2002, sota el lema central "Reptes per a la representació i l'organització del coneixement en el segle XXI: la integració del coneixement a través de les fronteres".

Aquesta conferència, la darrera edició de la qual va tenir lloc a Toronto l'any 2000, és una de les poques oportunitats de conèixer de primera mà els experts i les aportacions més destacades de l'àmbit internacional en l'organització i la representació del coneixement, i tindrà com a objectius principals, en paraules de la presidenta de la conferència, Mª José López Huertas, d'una banda, l'anàlisi de l'estat de la qüestió dels models de representació i organització del coneixement i, de l'altra, la proposta de nous models, mètodes i tècniques que facin possible la integració del coneixement a través de les fronteres per millorar les prestacions dels sistemes d'informació en el nou segle. La informació està disponible a http://www.ugr.es/~isko/isko2002/previo_spanish.html, i en la pàgina oficial de l'associació internacional: <http://www.isko.org>.

Notes

¹ Jesús Gascón García, "Informe sobre el V Congreso ISKO-España, EOCONSID'99 (Granada, 22-24 d'abril de 1999 [en línia])", *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 3 (desembre 1999). <<http://www.ub.es/biblio/bid/03gascon.htm>> [Disponible: 01/09/2001].

² ISKO-España. Congreso (5è: 2001: Alcalá de Henares). *La representación y organización del conocimiento [CD-ROM]: metodologías, modelos y aplicaciones: actas del V Congreso ISKO-España: 25-27 de abril de 2001, Alcalá de Henares (Madrid)*. Editadas por: Ana Extremeño Placer. Alcalá de Henares: Sociedad Internacional para la Organización del Conocimiento, Capítulo Español: Facultad de Documentación, Universidad de Alcalá, 2001. 1 CD-ROM. (O[r]ganización del conocimiento en sistemas de información y documentación; 5).

³ V. M. Pareja, "V Congreso ISKO-España en Alcalá", *El profesional de la información*, v. 10, núm. 7–8 (julio-agosto 2001), p. 35–42.